

Munk Sándor

Az információs fölényről*

Az információs fölény, illetve az ennek kivívására irányuló információs hadviselés fogalma először 1992 decemberében, majd 1995 szeptemberében jelent meg az Egyesült Államok Védelmi Minisztériumának utasításában. E szerint: „Az információs fölény kivívása... a szemben álló fél információi, információs folyamatai és információs rendszerei befolyásolására, illetve a saját információk, információs folyamatok és információs rendszerek védelmére irányuló tevékenységek összessége.” A szakirodalomban is sűrűn találkozhatunk a tudás- és a vezetési fölény kifejezésekkel. Ezek értelmezése azonban nem egységes és a kapcsolódó magyar hadtudományi publikációk köre is rendkívül szűkös. Mindezek következtében jelen publikáció célja annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy mi az információs fölény, tudás- és a vezetési fölény lényege, kapcsolata és mi a szerepük a katonai műveletekben.

Az információs szintér (szféra, dimenzió) alapvető, meghatározó kategóriája az információ, amely szűkebb értelemben a világ valós vagy elképzelt állapotára, változásaira vonatkozó egyedi információk összessége, tágabban beleértve az általános ismeretek közé tartozó fogalmakat, összefüggéseket és tevékenységi elgondolásokat is. A szervezeti információ (tudásösszetevők) a szervezet birtokában lévő – kívülről megszerzett vagy a szervezeten belül előállított; a szervezet tagjainak tudatában létező vagy rögzített formában rendelkezésre álló – információkat jelöli. Ezen információk szervezeti hasznosítása csak egységes értelmezésük esetében lehetséges, így szervezeti információ alatt a világ (a környezet) egy aspektusának közös értelmezés alapján történő visszatükröződését, mentális és/vagy külső reprezentációját értjük.

A globális információs környezet az információs szintér szinonimájának tekinthető: az információs tevékenységeket végrehajtó szereplők, a tevékenységek végrehajtása során felhasznált eszközök és más erőforrások, valamint a kezelt információk világméretű összessége, amelynek a katonai műveleteket végrehajtó (illetve e műveletekben érintett más) erők és azok megfelelő eszközei, erőforrásai, tevékenységei is részét képezik, ha kell. Az információs szintér azon összetevői, amelyek lényeges hatást gyakorolnak a katonai műveletek végrehajtására, a művelet (katonai) információs környezetét alkotják. Az információs szintér folyamatait alapvetően a szereplők információs tevékenységei határozzák meg, amelyek viszont tevékenységi (működési) rendszerük részét képezik.¹

Információs erőforrások és képességek

Az egyes szereplők meghatározott célok elérése érdekében, meghatározott környezetben, a rendelkezésükre álló erőforrások felhasználásával tevékenykednek. Ennek során (az információs tevékenységek szempontjából vizsgálva):

- érzékelik, megfigyelik a környezetükből érkező hatásokat, jelzéseket, illetve megszerzik a környezetre vonatkozó, szükségesnek ítélt adatokat;
- összegyűjtik a saját állapotukra vonatkozó, szükséges adatokat;
- a környezeti és saját állapotra vonatkozó adatokat összegezve és értékelve kialakítanak, illetve folyamatosan fenntartanak egy releváns, célorientált helyzetképet;
- a helyzetkép és a motivációk alapján kialakítják vagy módosítják az elérendő célt;
- az aktuális helyzetre és annak korábbi változásaira alapozva előrejelzéseket készítenek a környezet és saját állapotuk jövőbeni alakulására;
- a célok, az aktuális helyzet és az előrejelzések figyelembevételével meghatározzák, illetve szükség esetén pontosítják vagy módosítják a végrehajtandó tevékenységeket és azok végrehajtási rendjét;

- a kialakított terveknek, elgondolásoknak megfelelően végrehajtják az egyes (rész)tevékenységeket.

A tevékenységek fentiekben vázolt végrehajtási modelljéből következik, hogy az eredményes és hatékony végrehajtáshoz a szereplőknek szükségük van: az elérendő (kívülről előírt vagy önállóan meghatározott) cél ismeretére; a korábbi, az aktuális és a jövőben várható helyzetre (a környezetre és magára a végrehajtóra) vonatkozó információkra; a tevékenység végrehajtásának tervezett rendjére vonatkozó ismeretekre; az egyes (rész)tevékenységek végrehajtásához szükséges elméleti (szak)ismeretekre és gyakorlati képességekre. A felsorolt információk és más tudásösszetevők a műveletek (tevékenységek) lényeges, sőt egyre növekvő jelentőségű erőforrását képezik.

A szereplőknek céljaik eléréséhez, tevékenységeik eredményes, hatékony és a lehető legkevesebb erőforrás felhasználásával történő végrehajtásához tehát jelentős mennyiségű és meghatározott minőségű információkra van szükségük, ezek azonban önmagukban nem elegendők. A szükséges információk túlnyomó többsége ugyanis – a tevékenységi modellből is láthatóan – a megkívánt formában nem áll rendelkezésre és meg sem szerezhető, azokat általában csak más információkból, a meglévő ismeretekre (tapasztalatokra) is támaszkodva lehet előállítani. Ennek megfelelően a hatékony működéshez a szűkebb értelemben vett (tény)információk mellett más tudásösszetevőkre, illetve az információs tevékenységek – információgyűjtés, szelektálás, feldolgozás, tárolás, továbbítás és rendelkezésre bocsátás – végrehajtására vonatkozó információs képességekre is szükség van.

Az előzőekben elmondottak szerint az egyes szereplők rendelkezésére álló információmennyiség és információs képesség – különösen az információs korszakban – jelentős mértékben befolyásolja tevékenységük eredményességét és hatékonyságát. Emiatt az információs erőforrások és képességek fejlesztése minden szereplő számára fontos feladat. Különösen így van ez olyan helyzetekben (és a valós helyzetek gyakorlatilag mindig ilyenek), amelyekben a célok elérése más szereplők tevékenységétől is lényeges mértékben függ. A többszereplős helyzetek alapvető típusai közé az együttműködő, a versengő és a konfliktushelyzetek tartoznak.

Az együttműködő helyzetben egy adott szereplő céljai egyedül, önálló tevékenységgel nem, csak más szereplők tevékenységével összehangolva érhetők el. Az együttműködés alapját a közös cél mellett éppen az információs szférában megjelenő összetevők: a közös és egyeztetett helyzetismeret, valamint tervek képezik. Ezekhez pedig további tudásösszetevőkre (például azonosan értelmezett fogalmakra, közösen elfogadott elvekre, szabályokra), illetve ezek szükséges mértékű egyeztetésére van szükség. Az együttműködésben részt vevők tudásának (információinak) és információs folyamatainak célorientált felhasználása, működtetése tehát sajátos – az egyes szereplők egyedi információs képességeit kiegészítő – képességeket igényel. Ezen képességek szerepe a katonai alkalmazásban különösen a többnemzetiségű összhaderőnemi alkalmi harci kötelékek (CJTF) megjelenésével és általánossá válásával kerül előtérbe, és csak növekszik a nem háborús műveletekben, ahol a katonai szervezetek sok, leggyakrabban más kormányzati vagy nem kormányzati (civil) szervezettel is együttműködve tevékenykednek.

A versengő helyzetben az egyes résztvevők céljai egymással ütköznek: egyszerre nem vagy nem azonos mértékben érhetők el, egyidejű teljesülésük egymást kizárja. Ez a helyzet különösen a gazdasági tevékenységekre jellemző. Az egyes gazdasági szereplőknek a versengő szereplőkkel szemben információs téren megnyilvánuló előnyei ma már elismerten a hatékony döntéshozatal kulcsfontosságú feltételét, a kompetitív előnyök alapvető összetevőjét képezik. Ezek az előnyök a helyzetismeret minőségében, illetve a rendelkezésre álló információk felhasználásának színvonalában nyilvánulnak meg.

A fogyasztók (ügyfelek), a versenytársak, valamint a gazdasági környezet jobb ismerete teszi lehetővé például többek között a termékek, szolgáltatások értékét leginkább befolyásoló jellemzők meghatározását; a termelés, a szolgáltatás hatékonyságának növelését. Hasonlóképpen növeli a gazdasági eredményességet a helyzetre vonatkozó információk alapján készített prognózisok és az ezekre is épülő tervek minősége.

A versenytársakkal szembeni, kompetitív információs előnyök végső soron a rendelkezésre álló vagy előállított információk mennyiségében, minőségében, illetve ezen információk megszerzésének vagy keletkezésének idejében megtestesülve vannak hatással az alaptevékenységre. A korábbiakban ismertetett tevékenységi modellt elemezve látható, hogy mindehhez a következők megvalósítása járulhat hozzá:

- több, pontosabb, időszerűbb adat megszerzése a környezetről, illetve a saját állapotról;

- pontosabb, részletesebb, időszerűbb, célirányosabb, (bonyolultabb szervezet esetében emellett) összehangoltabb helyzetismeret kialakítása;
- pontosabb, hosszabb időtávra érvényes, nagyobb megbízhatóságú előrejelzések készítése a környezet és a saját állapot várható alakulására;
- részletesebb, hosszabb időre szóló, összehangoltabb, az elérendő célokat, a rendelkezésre álló erőforrásokat és lehetőségeket, valamint a befolyásoló körülményeket jobban figyelembe vevő, megalapozottabb tervek készítése;
- végül mindezek érdekében az egyes információs (rész)tevékenységek hatékonyabb, eredményesebb, gyorsabb végrehajtása.

Az együttműködő helyzettel szemben versengés esetén már megjelenik az információs előny (főlény) jelentősége, vagyis a kitűzött cél eléréséhez, a hatékony tevékenységhez már nem elég a saját információs képesség önálló ütemű és mértékű fejlesztése, hanem e képességet a versenytársakét megelőző mértékben és mértékre kell emelni. Emellett ebben a helyzetben jelenik meg intenzíven először a szándékos információs titoksértés, beavatkozás vagy károkozás elleni védelem szükségessége.

A konfliktushelyzetben az egyes szereplők céljai szintén ellentétesek, sőt a versengő helyzettel ellentétben a legtöbbször antagonisztikusak. A konfliktushelyzet másik lényeges sajátossága a szereplők közötti kölcsönhatásokban rejlik. A tiszta (korrekt) versengő helyzet esetében a szereplők egymás tevékenységét közvetlenül nem befolyásolják, a céljaik eléréséhez szükséges előnyöket elsősorban saját tevékenységük révén, esetleg a káros hatások ellen védekezve szerzik meg. Ezzel szemben konfliktushelyzetben a cél eléréséhez szükséges előnyök gyakorlatilag bármely módon – az ellenség tevékenységének akadályozásával vagy az ellenségre, valamint annak különböző képességeire gyakorolt hatásokkal is – megszerzeshetők.

A rendelkezésre álló, hozzáférhető információk (adatok) mennyiségének növelése önmagában azonban nemcsak nem elegendő, hanem az öncélú módon megvalósított növelés felesleges és egyenesen káros is. A 21. századi katonai műveleteket megvívó csoportosítások korábban elképzelhetetlen mennyiségű – különböző szenzorok, illetve hagyományos és elektronikus, belső és külső információforrások által biztosított – információtömeghez férhetnek hozzá, és maguk is jelentős mennyiségű információt állítanak elő, azonban a „több” ez esetben is lehet „kevesebb”.

A környezetre és a saját állapotra vonatkozó helyzetinformációk szerepe elsődlegesen a művelet végrehajtásához szükséges tartalmú és minőségű helyzetismeret kialakításának és fenntartásának a megalapozása. Mivel a helyzetismeret tartalmi és minőségi követelményeit a helyzetismeret alanyának, illetve a végrehajtandó műveletnek az igényei (sajátosságai) határozzák meg, közvetve ezek alapján jelölhető ki – még ha nem is általános érvénnyel és teljes pontossággal – azon objektumok és jellemzőik köre, illetve ezen jellemzők legfontosabb minőségi sajátosságai, amelyekre szükség van. Az ezt a kört meghaladó információk² tehát nem (vagy érzékelhető módon nem) járulnak hozzá az információfőlényhez, így a megszerzésükre, feldolgozásukra vagy tárolásukra felhasznált idő és erőforrás felesleges, esetleg más célra hasznosítható ráfordítás.

Mivel a katonai műveletek a konfliktushelyzetekben lezajló tevékenységek tipikus képviselői, illetve mert az információs korszak egyik lényegi sajátossága az információs erőforrások és képességek szerepének felértékelődése, előtérbe kerülése, az információs főlény a 21. századi katonai jövőképek egyik meghatározó összetevője, a hadtudományi kutatások egyik kiemelt tárgya lett.

Információs főlény (tudás-, döntési és vezetési főlény)

Az információs főlény – illetve annak különböző szintjei (pl. előny, uralom) – fogalmára és tartalmára az amerikai doktrinális dokumentumokban és a szakirodalomban számos kifejezéssel³ és meghatározással találkozhatunk. Ezek között (mint azt a következő példák is bizonyítják) a mai napig jelentős különbségek tapasztalhatók:

- *„Az információs uralom (dominance) egy „differencia” – két szembenálló katonai parancsnok számára hozzáférhető információtömeg közötti különbség. Azonban több is ennél: ezen információknak egy meghatározott feladathoz tartozó kontextusban történő értelmezése közötti különbség, ami e definíció kulcsfontosságú eleme. Az információs uralom tehát a harcmező vizualizációnak⁴ nevezett folyamatok közötti különbséget jelöli.” [USA Szárazföldi Haderő, 1995]⁵*

- „Az információs fölény (superiority) az információs szintéren fennálló fölény (dominance) azon foka, amely lehetővé teszi a (had)műveletek hatásos ellentevékenységek nélküli végrehajtását.” [USA Egyesített Vezérkar, 1996]⁶
- „Az információs uralom (dominance) az információs fölény (superiority) azon foka, amely birtokosának lehetővé teszi az információs rendszerek és képességek felhasználását egy konfliktusban hadművelési előnyök elérésére vagy nem háborús műveletekben a helyzet ellenőrzésére, ugyanakkor biztosítja a szemben álló fél ezen képességei akadályozását.” [USA Szárazföldi Haderő, 1996]⁷
- „Az információs fölény (dominance) az információk létrehozásában, kezelésében és felhasználásában megnyilvánuló olyan fölényként (superiority) definiálható, amely elegendő ahhoz, hogy birtokosai számára katonai fölényt (dominance) biztosítson.” (USA Nemzetvédelmi Egyetem, 1997)⁸
- „Az információs fölény (superiority) az információs szintéren (domain) fennálló fölény (dominance) azon foka, amely a saját erők számára lehetővé teszi az információk hatásos ellentevékenységek nélküli gyűjtését, ellenőrzését, felhasználását és védelmét.” (USA Légierő, 1998)⁹
- „Az információs fölény (superiority) az információk megszakítás nélküli gyűjtésének, feldolgozásának és elosztásának, ugyanakkor egy szemben álló fél ugyanezen lehetőségei kihasználásának és akadályozásának képessége.” (USA Egyesített Vezérkar, 2000)¹⁰

Bár a felsorolt példák mindegyike a katonai tevékenységhez kötődik, mégis megfelelő kiinduló alapot biztosítanak az információs fölény általánosabb értelmezésének kialakításához.

Az információs fölény a fölény egy fajtája, amelyhez kapcsolódóan a következő alapvető jellemzőket látjuk szükségesnek kiemelni: a fölény két fél közötti relatív viszony; a fölénynek csak eltérő érdekekkel, célokkal rendelkező felek között van jelentősége; végül a fölény felhasználható a saját célok, érdekek másik félénél eredményesebb érvényesítésére. A fölény tehát tulajdonságok, képességek, lehetőségek közötti célorientált, helyzetfüggő, előnyös különbség. Ennek megfelelően nem tekintjük és nem nevezük fölénynek az olyan különbségeket, amelyek lényegében nem vagy lényeges módon nem járulnak hozzá az adott célok megvalósításához.

Többoldalú konfliktus- vagy versenyhelyzetben a fölény fogalma, mint kétoldalú viszonyok bonyolult rendszere értelmezhető. Ebben az esetben egy adott fél érdekeit eredményesen akkor tudja érvényesíteni, ha valamennyi más féllel szemben rendelkezik a szükséges fölényrel. Ha ilyen általános fölényrel rendelkező fél nincs, akkor a felek egymással ellentétes céljaikat csak részben, a képességeik és lehetőségeik közötti különbségek függvényében képesek megvalósítani.

A felsorolt alapvető sajátosságok mellett további jellemzők is megfogalmazhatók. A fölény például szintje – a felek képességei közötti különbség mértéke – szerint lehet előny, fölény, uralom stb. A fölény időbeni fennállása szerint lehet állandó, tartós, ideiglenes, változó stb. Ebből következően a fölény, mint viszonyrendszer) fennállása vagy hiánya egyben egy adott konkrét helyzetet is jellemez, ezért a légifölény vagy információs fölény kifejezés egyaránt jelentheti a szemben álló felek közötti viszonyt, valamint azt a helyzetet, amelyben ez a viszony fennáll.

Az információs fölény (általában) meghatározó sajátossága az információs jelleg, vagyis az alapot képező tulajdonságok, képességek, lehetőségek információs jellege. Ez a megszorítás azonban még különböző tartalmú és szintű értelmezéseket tesz lehetővé¹¹. A legtágabb értelmezés kiterjed a birtokolt és megszerzhető információkra (tudásösszetevőkre), az információs (kognitív) tevékenységek végrehajtására vonatkozó képességekre, valamint az ezek alapját képező módszerekre és eszközökre – összefoglaló megnevezéssel az információs képességekre.

Az információs képesség lényege a célirányos, eredményes és hatékony szervezeti tevékenységhez szükséges információk (tudásösszetevők) megfelelő mennyiségű és minőségű biztosítására irányul a megfelelő helyen és időben. Az információs képesség alapját és realizálásának feltételeit az információk megszerzésében, feldolgozásában (előállításában) és rendelkezésre bocsátásában közreműködő személyek, valamint az ezen tevékenységeket támogató eszközök (eszközrendszerek) képezik. Természetesen az információs képesség esetében is meg lehet különböztetni a potenciális és az aktuális, az adott körülmények között realizálható képességet.

Az információs fölény általában nem közvetlenül biztosítja az adott fél által kitűzött cél(ok) elérését, hanem közvetve, az adott tevékenységi területtől függő más jellegű – katonai műveletek esetében például a (had)művelési – fölény megteremtéséhez hozzájárulása révén. Ez elsősorban olyan esetekben jellemző,

amelyekben a felek által kitűzött célok csak reál- (anyagi) folyamatok révén érhetők el. A célok megvalósítása bizonyos körülmények között azonban – mint azt a későbbiekben elemezzük – lehetséges elsődlegesen információs tevékenységek segítségével is.

Az információs fölény további – tevékenységi területtől függő – specifikuma tehát az elérendő cél jellege. Katonai szervezetek esetében például az információs fölény megszerzése és annak meghatározó összetevői nem gazdasági, hanem (had)műveleti célok elérésére irányulnak. Természetesen hasonlóképpen határozható meg más típusú szervezetek vagy tevékenységrendszerek esetében az információs fölény célorientált sajátossága. Ennek megfelelően fogalmazható meg a következő két definíció, amelyre a továbbiakban építünk:

Az információs fölény (általában) különböző felek információs képességei közötti, az adott fél számára elérhető eredményekben realizálható előnyös különbség.

Az információs fölény (a katonai alkalmazásban) az érintett felek információs képességei közötti, az adott fél számára hadműveleti eredményekben realizálható előnyös különbség.

A korábban ismertetett definíciókat elemezve megállapítható, hogy egy részük nem tartalmazza a fölény alapját képező jellemző meghatározását, mások pedig részben vagy egészében eltérő jellemzőket határoznak meg. Ez utóbbiak nagyobb részének lényegét a saját információs képességek védelmére, valamint a szemben álló fél információs képességeinek csökkentésére irányuló képesség alkotja, míg a definíciók kisebb részének alapja maga az aktuális információs képesség.

Az információs fölényhez kapcsolódóan találkozhatunk a katonai szakirodalomban további három kifejezéssel, a tudásfölény, a döntési fölény és a vezetési fölény. A *tudásfölény* fogalom alapját az „információ” és „tudás” fogalmak tartalma közötti – többek között az Egyesült Államok hadseregében és annak doktrinális dokumentumaiban érvényesülő – megkülönböztetés képezi. E felfogás szerint a tágabb értelemben vett „információ” különböző formákban és szinteken jelenik meg: a nyers adatokból feldolgozás után keletkezik a szűkebb értelemben vett információ¹², amelyből kiértékeléssel és integrálással alakul ki az ismeret (knowledge), és ez utóbbira alapozódik a megértés (understanding).¹³

A legtöbbször információ-hierarchiának nevezett struktúra legalacsonyabb szintjén lévő nyers adatok érzékelőberendezésekből származó vagy a rendszeren belül áramló – még fel nem dolgozott (összevetett, értékel, értelmezett, integrált) – jelek. A második szintet alkotó információk feldolgozott, a felhasználó számára érthető formára alakított vagy megjelenített¹⁴ adatok. Ez a feldolgozás még általában nem sok értéket ad hozzá a nyers adatokhoz, bár egyes esetekben már ezen információknak is lehet azonnali, nyilvánvaló és jelentős értékük. Az ismeret szintjén az egyes információk már kiértékelésre kerülnek megbízhatóság, relevancia és fontosság szempontjából és összevetésükkel, integrálásukkal, felhasználásukkal kialakításra kerül egy koherens kép, amely a döntések meghozatalának alapját képezi.

Az információra és az ismeretre vonatkozó álláspontunknak¹⁵ megfelelően az információ különböző „szintjei” nem azonos kategóriákat jelölnek. Az első két szint értelmezésünk szerint még nem tekinthető információknak: ezek csak az információ keletkezése (az információszerzés) során szerepet játszó – környezeti hatásokat vagy már meglévő információkat hordozó – objektumok. A két felső szint tartalma pedig megegyezik az ismeret tartalmával, ennek két – a környezetből beszerezhető, illetve a gondolkodási folyamatokkal és a korábban megszerzett információkkal kiegészített – részre tagolása csak az információfeldolgozási folyamat szakaszaihoz, illetve az információs tevékenységek jellegéhez kapcsolódóan lehetséges.

Az elmondottak alapján a tudásfölény fogalmát – lényegét illetően – nem tekintjük az információs fölény általunk meghatározott fogalmától eltérőnek. A két kifejezés közötti különbség csak akkor létezik (és a tudásfölény kifejezés előfordulása is azzal magyarázható), ha az információs fölény alatt a környezetből megszerzhető információk mennyiségében megmutatókozó különbséget értjük. Ez a leszűkített értelmezés azonban ellentétes a jelen kutatás alapját képező, ismertetett elgondolással.

A *döntési fölény*, illetve a *vezetési fölény* kifejezések használata ezzel szemben ahhoz a korábban is említett tényhez kapcsolódik, hogy az információs fölény nem öncélú, a szervezeti célok megvalósítását – a katonai szférában a (had)műveleti fölény elérésének elősegítésével – biztosító kategória. A különbséget hangsúlyozó dokumentumok megfogalmazása szerint az információs fölény csak akkor biztosít kompetitív előnyöket a katonai erők számára, ha eredményeként a fölény az aktuális tudásszintben, illetve ez alapján a döntésekben is

megnyilvánul. A végcél eszerint a döntési fölény, amely konfliktushelyzetben jobb, a többi (szemben álló) fél reagálóképességéhez képest gyorsabban meghozott és megvalósított döntéseket jelent, a nem háborús műveletek esetében pedig olyan ütemben meghozott döntéseket, amelyek lehetővé teszik a helyzet ellenőrzését és biztosítják a reagálási képességet a változásokra.¹⁶

Mivel a döntés meghozatala értelmezésünk szerint információs tevékenység (folyamat), ezért a döntési fölény kifejezést az információs fölény az információs folyamatok egy adott – vezetési szempontból az egyik legfontosabb – területén történő megnyilvánulásának, összetevőjének tekintjük. Ebben az értelemben viszont beszélhetnénk információgyűjtési fölényről vagy információelosztási fölényről is.

A vezetési fölény esetében megítélésünk szerint más a helyzet, mivel a vezetési folyamat – bár egy bizonyos nézőpontból tekinthető annak – nem szűkíthető le információfeldolgozásra, információs folyamatokra. A vezetési teljesítményt és képességeket jelentős mértékben befolyásolják ugyanis a vezető szervezetet alkotó személyek olyan képességei, amelyek között az információs folyamatokhoz kapcsolódó kognitív képességek mellett számos más típusúak (pl. érzelmi, akarati stb.) is lényeges szerepet játszanak. Másrészt könnyen belátható, hogy a szervezeten belüli információs folyamatok nem szűkíthetők le a vezetés során végbemenő információs folyamatokra. Ennek megfelelően megítélésünk szerint a vezetési fölény kifejezés részben szélesebb, részben szűkebb tartalmat jelöl, mint az információs fölény.

*

Az információs fölény különböző definícióit elemezve azt látjuk, hogy ezek egy része nem tartalmazza a fölény alapját képező jellemző meghatározását, mások pedig részben vagy egészében eltérő jellemzőket határoznak meg. Ez utóbbiak nagyobb részének lényegét a saját információs képességek védelmére, valamint a szemben álló fél információs képességeinek csökkentésére irányuló képesség alkotja, míg a definíciók kisebb részének alapja maga az aktuális információs képesség. Ennek megfelelően a fogalom javasolt definíciójának lényegét a különböző felek információs képességei közötti, az adott fél számára elérhető (katonai műveletek esetében hadműveleti) eredményekben realizálható előnyös különbség alkotja.

A tudásfölény megítélésünk szerint az információs fölény tartalmával megegyező tartalmú fogalom. A két fogalom közötti különbség akkor mutatható ki, ha az információs fölényt szűk értelemben, kizárólag az (egyedi tény) információmennyiségre vonatkoztatva, szinte csak technikai szinten értelmezzük. Ez viszont önmagában nem garantálja a (had)műveleti eredmény elérését, tehát nem felel meg a kapcsolódó definíciókban betöltött szerepnek. Ezzel szemben a döntési fölényt az információs fölény egy adott részterület megnyilvánulásának, míg a vezetési fölényt egy magasabb rendű, az információs fölényénél részben bővebb, részben szűkebb tartalmú fogalomnak tartjuk.

Az információs képességek, illetve az informatikai formában megjelenő tudásösszetevők jelentősége ugrásszerűen megnövekedett, napjainkra már általában jelentős, sőt döntő mértékben meghatározza

tevékenységünk eredményességét és hatékonyságát, kitűzött céljaink megvalósítását. Az információs képességek fejlesztése ennek megfelelően minden szereplő számára alapvető feladattá vált, főként amikor a célok elérése más szereplők tevékenységétől is lényeges mértékben függ. Az információs képességek közötti különbség – az információs előny vagy fölény – versengő és konfliktushelyzetekben ma már a siker alapvető feltételévé vált.

A (had)műveleti eredményt biztosító információs fölény önmagától nem alakul ki, azt különböző tevékenységekkel, műveletekkel ki kell vívni és meg kell tartani. Ezen tevékenységek, műveletek körének, típusainak és jellemzőinek meghatározása vizsgálatokat igényel a hadtudományi kutatók részéről, hiszen e témakör feldolgozása sem tekinthető lezártnak. Különösen fontosnak ítélem annak tisztázását, hogy vajon az információs fölény – mint az a legtöbb definícióból látszólag következik – kizárólag támadó és védelmi tevékenységekkel, műveletekkel érhető-e el.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Brian Fredericks: *Information Warfare: The Organizational Dimension* – Institute for National Strategic Studies, 1996

Tradoc Pamphlet 525–70, Battlefield Visualization Concept – US Army Training and Doctrine Command, Fort Monroe, 1995. október 1.

David M. Link: *Information Dominance, White Paper* – (Doctrine Library)

FM 100–6, Information Operations – Headquarters Department of the Army, Washington, 1996. augusztus 20.

Joint Pub 3–13.1., Joint Doctrine for Command and Control Warfare (C2W) – Joint Chiefs of Staff, 1996. február 7.

Martin C. Libicki: *Information Dominance*. (In: Strategic Forum, Number 32., November 1997) – National Defense University, Institute for Strategic Studies

Air Force Doctrine Document 2–5., Information Operations – United State Air Force, 1998. augusztus 5.

Joint Pub 1–02, DoD Dictionary of Military and Associated Terms – Joint Chiefs of Staff, 2000. június 14.

MCDP 6, Command and Control – Department of the Navy, HQ US Marine Corps, Washington, 1996. október 4.

Edward F. Murphy – Gary C. Bender – Larry J. Schaefer – Michael M. Shepard – Charles W. Williamson III: *Information Operations: Wisdom Warfare for 2025* – US Air Force, 1996. április.

Joint Vision 2020. – Joint Chiefs of Staff, 2000. június.

*

A szerző a folyóirat később megjelenő számában az információs műveletek típusairól ír – a szerk.

1

A publikációban foglaltak jelentős mértékben építenek a szerző egy másik, megjelenés alatt álló tanulmányában foglaltakra, de attól függetlenül is értelmezhetők.

2

Ide tartoznak például a művelet szempontjából lényegtelen objektumokra (pl. egyedi ruházati anyagok), lényeges objektumok lényegtelen jellemzőire (pl. gépjárművek alvázszáma) vonatkozó vagy szükségtelen pontosságú információk.

3

Information advantage, information superiority, information dominance, information supremacy. Superiority = fölény, felsőbbség; supremacy = felsőbbség, főhatalom; dominance = uralkodás, túlsúly, fölény; advantage = előny. Ezek közül kezdetben a dominance, később a superiority használata vált általánossá.

4

A harcmező vizualizációja (battlefield visualization) az a folyamat, amely során a parancsnok értelmezi az ellenséghez és a környezethez viszonyított helyzetét, elképzei a feladat végrehajtását reprezentáló végállapotot, majd végiggondolja azt a tevékenységsorozatot, amely a rendelkezésére álló erőket a jelenlegi helyzetből ebbe a végállapotba juttatja. (TRADOC Pam 525–70, Battlefield Visualization Concept)

5

LINK: Information Dominance, White Paper.

6

Joint Pub 3–13.1, Command and Control Warfare – GL–8. o.

7

FM 100–6, Information Operations (Glossary) – GL–7. o.

8

LIBICKI: Information Dominance.

9

AFDD 2–5, Information Operations – 41–42. o.

10

Joint Pub 1–02 – 221. o.

11

Egy fél fölényben lehet többek között: a birtokolt információk mennyiségében; a hozzáférhető információk körének terjedelmében; a rendelkezésre álló tudás mennyiségében és minőségében; az információk megszerzésének képességében; az információfeldolgozási képességekben összességében stb.

12

Ezt a szintet az „információ” kifejezés két különböző értelmezésben történő alkalmazásának elkerülésére az Egyesült Államok tengerészgyalogságának egy doktrinális anyaga „feldolgozott adat”-nak nevezi (MCDP 6, Command and Control – 68.o.)

13

Egyes anyagokban a negyedik szint a bölcsesség (wisdom) [pl. MURPHY et.al.: Information Operations: Wisdom Warfare for 2025).

14

Például légifelvétel filmtekercséről készített fénykép, kódolt rádióközlemény átirata, számítógépes adatok megjelenítése szöveges vagy grafikus formában stb.

15

Részletesebben lásd MUNK: Információs szintér, információs környezet, információs infrastruktúra (megjelenés előtt a Nemzetvédelmi Egyetemi Közleményekben).

16

Joint Vision 2020 – 8. o.

